

SPORT & SOCIETY

OVER SPORT & SOCIETY

Sport & Society is zowel een focusgebied van de Universiteit Utrecht als een landelijk netwerk van onderzoekers dat de maatschappelijke betekenis van sport wil begrijpen en vertaalt naar consequenties voor het bestuur en organisatie van de sport. Meer informatie? Zie www.uu.nl/sportandsociety en www.sportandsociety.nl.

Wielergekte in de Lage Landen: op zoek naar impact en legacy

Vlaanderen staat wereldwijd bekend om zijn rijke wielergeschiedenis en ook Nederland timmert aardig aan de weg als het gaat om het organiseren van hooggewaardeerde (etappes van) internationale wielerrondes en -wedstrijden. In beide landen lopen zowel publieke als private partijen warm voor de flinke investeringen die nodig zijn om etappes van grote rondes of wereldkampioenschappen te organiseren. Maar wat levert dit maatschappelijk gezien op? Welke verschillen zijn er in de wijze en structuur van organiseren tussen Nederlandse en Vlaamse wielerevenementen? En welke kennis is nodig om in de toekomst meer impact te creëren en legacy na te laten met (topsport)evenementen?

DOOR INEKE DEELEN EN INGE DEROM

Terwijl België met zijn jaarlijks terugkerende wielerklassiekers – zoals de organisatie van de Ronde van Vlaanderen sinds 1913 – jaar na jaar zijn organisatiekunsten heeft kunnen verfijnen en professionaliseren, rijken de ambities van ons buurland verder. Na passages van de Tour de France in Gent en Antwerpen, heeft Brussel in 2019 de start van de Tour de France binnengehaald en georganiseerd. En had Vlaanderen de eer om, na een lange COVID-19-pandemie zonder evenementen, in september 2021 de UCI Road World Championships (het WK Wielrennen) te organiseren met Knokke-Heist, Brugge, Antwerpen en Leuven als start- en aankomststeden.

Ook Nederland heeft de afgelopen decennia een imposant rijtje wielerevenementen neergezet, waaronder meerdere Tour-, Giro- en Vueltaetappes. Op 19 augustus 2022 wordt het startschot van de Vuelta a España gegeven in Utrecht, waarna de Spaanse ronde ook 's-Hertogenbosch, Breda en zijn ommeland aandoet. Voor Utrecht betekent dit zelfs de derde grote ronde op rij. Na de Giro d'Italia (2010), het Grand Départ du Tour de France (2015), nu ook La Vuelta Holanda (2022).

Zowel voor de Tourstarts in Utrecht (2015) en Brussel (2019), het WK Wielrennen (2021) als La Vuelta Holanda (2022) hebben onderzoekers van de Universiteit Utrecht en Vrije Universiteit Brussel opdracht gekregen om de impact en legacy van deze evenementen in kaart te brengen. Voor dit artikel zoomen we in op de korte termijn (impact) en langere termijn (legacy) van het WK Wielrennen (WK '21), schetsen we verschillen tussen de organisatie, impact- en legacystrategie van het WK '21 en La Vuelta Holanda (LVH '22), waarna we ingaan op welke vragen beantwoord moeten worden om kennis over duurzame impact en langdurige legacy te verdiepen.

Organisatie en maatschappelijke doelen WK '21 en LVH '22

De organisatie van het WK '21 was in handen van het lokaal organisatiecomité (LOC) Flanders 2021, een samenwerkingsovereenkomst tussen Flanders Classics en Golazo. Twee partijen met ongeëvenaarde ervaring met het organiseren van grote wielervedstrijden en massa-evenementen én die goede relaties hebben met de internationale wielervedfederatie (UCI). De Vlaamse overheid zette er met Sport Vlaanderen en EventFlanders (Toerisme Vlaanderen) haar schouders onder en was, met 13 miljoen van de in totaal benodigde ruim 21 miljoen euro, veruit hoofdfinancierder van het evenement. Sponsors en hospitality leverden ongeveer 4 miljoen op, terwijl de gaststeden samen 2,9 miljoen inbrachten en de provincie Vlaams-Brabant 0,5 miljoen bijlegde.

JOOP ZOETEMELK, IN 1979 DE LAATSTE NEDERLANDSE WINNAAR VAN DE VUELTA A ESPAÑA (JAN JANSSEN WAS DE EERSTE IN 1967), OVERHANDIGT DE RODE VUELTA-TRUI AAN DE UTRECHTSE BURGEMEESTER SHARON DIJKMA, TIJDENS EEN EVENEMENT IN MEI OP HET NEUDE, PRECIJS HONDERD DAGEN VOOR DE START IN DE DOMSTAD.

Investeringen in het WK '21 zijn gekoppeld aan maatschappelijke doelstellingen voor Vlaanderen, gericht op zowel de korte termijn (impact) als de lange termijn (legacy). Vier thema's stonden centraal in activiteiten en campagnes: duurzaamheid (rookvrij WK), sportparticipatie (Flanders 2021 Roadshow), toegankelijkheid (Para-Cycling Race) en innovatie (Innovation Hub). Om de doelen te behalen op het gebied van duurzaamheid werd vanuit het LOC Flanders 2021 een participatief traject opgezet waarin werd samengewerkt met milieuambtenaren uit de gaststeden, EventFlanders, OVAM en Deloitte. De uitvoering van een nieuwe wet rond het verbod op het gebruik van wegwerpbekers en -verpakkingen vormde een belangrijk visueel en maat-

schappelijk statement. Ondanks het wisselende succes van de implementatie hiervan, bieden het 'duurzaamheidscharter' en een onderzoek naar duurzaamheidsmaatregelen een referentiekader voor toekomstige evenementen. Net als de initiatieven om de publieks- en VIP-zones rookvrij te maken.

Voor La Vuelta Holanda geldt dat vijf publieke partners – de gemeenten Utrecht, Breda en 's-Hertogenbosch en de provincies Utrecht en Noord-Brabant – de projectorganisatie opdracht hebben gegeven om LVH '22 te organiseren. Eind 2021 ging de projectorganisatie uit van een begroting van ruim 15 miljoen euro, waarvan 7 miljoen voor rekening komt van de organiserende publieke partners, 5 miljoen afkomstig is van pri-

De grotere legacy ambities vragen langdurige betrokkenheid, samenwerking en financiering vanuit verschillende beleidsdomeinen, waaronder mobiliteit, sport, toerisme en economie

vate partners en 3 miljoen van het ministerie van VWS. Met een breed activatieprogramma willen de partners met het wielerevenement een impuls geven aan duurzaamheid (primeur met een Groene Karavaan), gezond stedelijk leven, economische ontwikkeling en bestuurlijke en organisatorische samenwerking. In de praktijk bestaat het side-event programma van LVH '22 - net als het programma van het WK '21 - vooral uit fiets-/sportgerelateerde activiteiten, maar het biedt ook interessante culturele verbindingen.

Wie organiseert de legacy?

Het WK '21 was het eerste grote topsportevenement dat door de Vlaamse regionale overheid als katalysator werd aangetrokken om vanuit verschillende beleidsdomeinen maatschappelijke impact te realiseren. Vanwege de uitzonderlijke grootte van haar investering legde de Vlaamse overheid de lat hoog, met veel druk op de opdracht van Event Flanders en Sport Vlaanderen. Ondanks de beperkte tijdsduur, onduidelijkheid en restricties vanwege de COVID-19-pandemie slaagde de organisatie erin om in de zomermaanden een laagdrempelig belevingsaanbod voor een brede doelgroep te organiseren. Een voorbeeld hiervan is de Flanders 2021 Roadshow die in 16 Vlaamse steden en gemeenten plaatsvond. Projectorganisatie Flanders 2021 rolde daarnaast een aantal grote side-events uit, maar bood weinig ruimte voor lokale verankering. Intussen zijn we bijna een jaar verder en nog steeds is niet helemaal duidelijk wie welke rol op zich zal nemen in de realisatie van de legacy van het WK '21. Het LOC Flanders 2021 is ontbonden en de organisatoren Flanders Classics en Golazo richten zich op hun dagelijkse praktijk en de organisatie van nieuwe evenementen. Voor het uitdragen van de legacy van het WK '21 kijken stakeholders vooral naar de Vlaamse overheid en specifiek naar instanties zoals EventFlanders, Sport Vlaanderen en het Departement Mobiliteit en Openbare Werken. De grotere legacy ambities - bijvoorbeeld meer mensen op de fiets via het programma van De Grote Versnelling - vragen echter langdurige betrokkenheid, samenwerking en financiering vanuit verschillende beleidsdomeinen, waaronder mobiliteit, sport, toerisme en economie. Of er momenteel nog sprake is van voldoende (financiële) betrokkenheid om gezamenlijk te werken aan de legacy van het WK, is onduidelijk.

Hoe wordt de legacy georganiseerd?

Opvallend is dat de side-events in Nederland vooral bottom-up worden georganiseerd, gestimuleerd met (beperkte) subsidiemogelijkheden vanuit de projectorganisatie en/of andere, lokale of regionale subsi-

VLAANDEREN-PROMOTIE BIJ DE START VAN DE WEGRACE VOOR MANNEN TIJDENS DE WK '21. DE WERELDKAMPIOENSCHAPPEN WERDEN GEHOUDEN IN DIVERSE VLAAMSE STEDEN.

Opvallend is dat de side-events in Nederland vooral bottom-up worden georganiseerd, gestimuleerd met (beperkte) subsidiemogelijkheden vanuit de projectorganisatie en/of andere, lokale of regionale subsidies

dies. Ook wordt veel waarde gehecht aan de bestuurlijk-organisatorische kant van het organiseren van interregionale evenementen. La Vuelta Holanda heeft zich expliciet ten doel gesteld om de opbrengsten uit de samenwerking tussen de vijf publieke partners te behouden en bestendigen, via nieuwe samenwerkingen waarbij bestuurders elkaar in de toekomst ook op andere beleidsthema's weten te vinden. Anders dan in Nederland werden nieuwe samenwerkingsverbanden op het lokale en bovenlokale niveau in Vlaanderen als ongeplande event legacy gedefinieerd. De coördinatie van EventFlanders, die zich bekommerde over de onderlinge afstemming van de belangen van de verschillende overheden en deze belangen ook verdedigde bij het LOC Flanders 2021, zorgde voor een betere samenwerking. Het realiseren van een intensievere samenwerking tussen verschillende lokale en regionale overheden was echter geen doel op zich.

Lees verder op pagina 17

Column

Actie! Actie!

FRANK VAN EEKEREN

Het klinkt als het scenario van een lachfilm: tijdens de tussentijdse Olympische Spelen in 1906 wordt een Ierse atleet gedwongen uit te komen voor Engeland, hij wint zilver tijdens het verspringen, kijkt vervolgens tijdens de huldiging vol afgrijzen naar het hijsen van de Union Jack, springt van het ereschavot af, klimt in de vlaggenmast en hangt de Ierse vlag in de top. Deze anekdote is volgens sporthistorici meer dan een grappig verhaal. Zij beschouwen het voorval als de eerste uiting van 'sport-activisme'. En daarmee is de Ier Peter O'Connor een voorloper van bekende Amerikaanse activisten als Tommie Smith, John Carlos, Colin Kaepernick en Megan Rapinoe. Maar óók van Nederlandse bestuurders die hun sport op tegendraadse wijze organiseren. Nieuw is sport-activisme dus niet, actueel is het wel. Nog altijd voelen jonge sporters de noodzaak om naar voren te stappen en sociaal onrecht aan de kaak te stellen. Dat is opmerkelijk, want waarom zouden atleten een grotere maatschappelijke verantwoordelijkheid hebben dan een gemiddelde burger? Boven-

dien is het dapper, want waarom nemen zij het risico om uitgesloten te worden van hun sport zoals Smith en Carlos overkwam na hun vuisten in de lucht tijdens de Olympische Spelen in 1968? Of om slachtoffer te worden van grootschalig racisme zoals Kaepernick na het knielen bij het Amerikaanse volkslied, of van massaal seksisme zoals Rapinoe gedurende haar strijd om gelijke betaling in het vrouwenvoetbal? Ondanks de risico's is er volop actie. De meest voorkomende vorm van sport-activisme is te omschrijven als symbolisch-activisme. Sporters benutten het unieke sportplatform en hun eigen bekendheid om maatschappijkritiek te uiten. Smith, Carlos en Kaepernick stelden heel nadrukkelijk armoede en geweld tegen Afro-Amerikanen aan de orde. Een tweede vorm is sport-gerelateerd activisme en gericht op veranderingen in de sport zelf. De acties van de voetbalster Rapinoe voor gelijke betaling van mannen en vrouwen in het voetbal zijn hiervan een voorbeeld. Een derde vorm van activisme is vaak onderbelicht. Dit betreft het zogenoemde basis-activisme; acties die zorgen voor veranderingen in het fundament van de sport. Het zijn hier niet zozeer de bekende sporters

die het verschil maken, maar tegendraadse bestuurders die tegen de heersende normen in hun club ingaan. Bijvoorbeeld door alle aandacht te schenken aan de breedtesport in plaats van aan het eerste elftal, meisjes de kans te geven met hoofddoek te sporten, kinderen uit arme gezinnen geen contributie te vragen of de jeugd een doorslaggevende stem te geven in de besluitvorming.

116 jaar na de vlaggenmast-beklimming van Peter O'Connor is het activisme springlevend op verschillende niveaus. Zo bekeken is sport is dus niet zozeer een lachfilm, maar eerder een gevarieerde actiefilm. Gelukkig lopen veel van deze films goed af: Smith en Carlos zijn kortgeleden geëerd als eredoctoren aan de Universiteit Leuven, Kaepernick is uithangbord voor Nike en Rapinoe krijgt inmiddels net zo veel betaald als haar mannelijke collega's en kan tevreden vaststellen dat dit sinds kort ook geldt voor de Oranjevrouwen. Dat biedt hoop voor de dappere, dwarse lokale sportbestuurders aan de basis. ●

Frank van Eekeren is Lector Impact of Sport.

FOTO: ANP FOTO

AMERIKAANS INTERNATIONAL MEGAN RAPINOE (RECHTS) IN ACTIE VOOR OL REIGN IN HET NWSL-DUEL MET SAN DIEGO WAVE IN JUNI VAN DIT JAAR.

Financiën en cao

Dankzij de sterke positie van de vakbond profiteren ook de speelsters van het economisch succes van de NWSL. Zo is de *salary cap*, die bij aanvang van de league 200.000 dollar bedroeg, inmiddels opgelopen tot 1.100.000 dollar. En het minimum- en maximumsalaris van NWSL-spelers dat in 2013 6.000 – 30.000 dollar bedroeg, staat inmiddels op 35.000 – 75.000 dollar. Daarnaast heeft de league in 2020 het fenomeen 'allocation money' ingevoerd, een extra potje van 300.000 dollar (inmiddels al 500.000 dollar) per team. Dit bedrag mogen teams gebruiken om voor bepaalde spelers onder voorwaarden de *salary cap* te overschrijden

en/of meer te betalen dan het maximumsalaris.

Bovendien is in de *Collective Bargaining Agreement* (de cao) die de league en de vakbond in januari van dit jaar overeenkwamen, vastgelegd dat vanaf 2023 spelers na een aantal jaren in de league *free agent* (transfervrij) kunnen worden. Daarmee kunnen zij betere contracten afdwingen. De CBA bevat verder afspraken over onder meer vakantiedagen (minimaal 42), ouderschapsverlof en -vergoedingen, fysieke en mentale begeleiding, pensioen en een betaling van 255.000-300.000 dollar per jaar voor de collectieve licentierechten van de speelsters. Opvallend is ook de afspraak dat wanneer

Angel City FC is het eerste team in de Amerikaanse sportwereld met een overwegend vrouwelijke eigenaarsgroep

de league tussen 2024 en 2026 winstgevend wordt, de spelers tien procent van de media-inkomsten ontvangen.

Mooie toekomst

In 2020 publiceerde Deloitte een rapport waarin werd geconstateerd dat de populairste Noord-Amerikaanse vrouwencompetities (NWSL, Women-NBA, college basketbal) op het punt stonden om

commercieel interessant te worden. De onderzoekers zagen in de toekomst een collectieve marktwaarde van maar liefst 1 miljard dollar! De NWSL staat er wat dat betreft geweldig voor. De league is hot! Dat zal tot uiting komen in nieuwe expansion-teams én zeker ook in de nieuwe, meerjarige televisiedeal waarover de league momenteel onderhandelt. Hou de NWSL dus in de gaten! ●

Vervolg van pagina 15

Daarnaast is het opmerkelijk dat de Vlaamse overheid relatief veel naar zich toe heeft getrokken (zowel financieel, als operationeel en strategisch) ten opzichte van de andere organiserende partners en gaststeden. Minder partners – vergeleken met LVH '22 – heeft ogenschijnlijk bestuurlijke continuïteit als voordeel maar heeft tot gevolg dat alle stakeholders naar de regionale overheid kijken voor de realisatie van de legacy van het WK '21. Waarbij de vraag blijft of en wanneer dit van de grond komt.

Nieuw perspectief in impactonderzoek

Hoe zorgen governance en legacystrategie uiteindelijk voor duurzame impact en langdurige legacy van (wieler)evenementen? Deze vraag blijft nog onbeantwoord. Uit eerdere onderzoeken weten we dat een top-

sportevenement voor een hefboomeffect kan zorgen, mits de impactdoelstellingen en legacystrategie ruim van tevoren zijn vastgesteld, en door alle betrokken partijen actief worden uitgedragen. Even belangrijk is om te leren van het verleden.

Ons inziens lenen de opgebouwde netwerken en samenwerkingen tussen en met publieke en private partners zich goed voor een vergelijkend case-study onderzoek waarbij verschillende reeds plaatsgevonden, huidige en nieuwe wieler-/topsportevenementen worden vergeleken. Deze vergelijking kan bijvoorbeeld inzoomen op vragen als: Welke verschillende organisatiestructuren zijn er? Wat is de rol en verantwoordelijkheid van publieke en private partners? Wat zijn bevorderende en belemmerende factoren in de samenwerking? En hoe hebben de governance en organisatie invloed op de manier waarop impact wordt gestuurd en gerealiseerd, en op het daadwerkelijk implementeren van een legacystrategie die verder kijkt dan het evenement

zelf? Deze vragen springen erom om beantwoord te worden in toekomstig onderzoek. Voor wat LVH '22 betreft zal een nog te verschijnen evaluatierapport uitgebreid ingaan op deze vragen, maar van een toekomstige vergelijking en verdieping vanuit dit bestuurs- en organisatiekundige perspectief valt nog meer te leren. Voor het zover is nodigen we organisatoren, bestuurders en beleidsbepalers vooral uit om wat vaker over de grens te kijken en te leren van elkaars successen en valkuilen – en niet te vergeten elkaars wielerfeestjes te bezoeken. ●

Ineke Deelen is als adviseur/projectleider en docent verbonden aan de onderzoeksgroep Sport & Society van het departement Bestuurs- en Organisationswetenschap van de Universiteit Utrecht.

Inge Derom is als docent verbonden aan de onderzoeksgroep Sport & Society van de vakgroep Bewegings- en Sportwetenschappen van de Vrije Universiteit Brussel.